

Basalt om trycksårs- behandling

Anna-Christina Ek, Margareta Lindgren. **Boken om trycksår.** 80 sidor. SoS-rapport 1997:1. Stockholm: Socialstyrelsen, 1997. Pris ca 120 kr. ISBN 91-7201-178-5.

Recensent: docent Kerstin Brismar, kliniken för endokrinologi och diabetologi, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

Denna bok, som tillkommit som ett utvecklingsprojekt, helt eller delvis finansierat av stimulansmedel från Socialstyrelsen, i syfte att vara som ett underlag för undervisning av såväl personal, patienter som anhöriga. Regeringen anslag 1993 50 miljoner för att förstärka de medicinska insatserna i äldreomsorgen, de så kallade Ädel-50 utvecklingsmedlen. Av dessa har 20 miljoner kronor avsatts som stimulansmedel för utvecklingsprojekt.

För personal och anhöriga

Trycksår uppkommer hos alltför många sängliggande patienter, och en hel del av trycksåren uppkommer i och med att patienten kommer in på sjukhus. Det fordras därför stor kunskap om hur man förebygger dessa och hur man snabbt griper in för att få läkning om sår uppkommer. Denna bok är således av stort värde för undervisning av personal på sjukhus och anhöriga om hur och varför man skall förebygga trycksår.

Vissa brister

Boken beskriver på 80 sidor trycksår; stadiindelning, genes, riskfaktorer, behandling och profylax. En del upprepningar föreligger, vilket dock inte är till nackdel. Dock saknas information om diabetes, som en ökad riskfaktor för att utveckla trycksår, framför allt på fötterna. Boken är försedd med referenser, varav en del är mycket gamla. De aktuella referenserna rör framför allt avlastning och hudens mikrocirkulation. En del färsk data finns också om nutritionens betydelse för sårhäkning.

Vidare saknar jag information om biokemisk, hormonell och fysiologisk bakgrund till uppkomst av trycksår hos riskpatienter samt varför sår inte läker och hur sårhäkning skall kunna påskyndas. Jag hoppas

att en sådan bok skrivs för läkare, medicine kandidater och sjuksköterskor som vill fördjupa sig ytterligare i ämnet. •

Handbok mot utbrändhet

Ram Dass, Paul Gorman. **Handbok för hjälpare. Om konsten att hjälpa andra utan att bli utbränd.** 272 sidor. Stockholm: Natur och Kultur, 1997. Pris ca 355 kr. ISBN 91-27-04311-8.

Recensent: distriktsläkare/präst Eivor Wiking, Täby.

Titeln borde kännas angelägen för oss alla. En gallupundersökning från 1983 visade att 55 procent av alla amerikaner ägnar åtminstone ett par timmar i veckan utan ersättning åt att hjälpa grannar och andra. Bokens engelska titel »How can I help?» känns mindre pretentiös. Ram Dass är Ph D i psykologi och har bl a bedrivit medvetandeforskning. Boken avslutas med ett brev från Dass där Sevastiftelsen presenteras. Den hjälper till att samla in och fördela pengar och bidrar med att organisera och skaffa personal till olika serviceprojekt över hela världen. Genom tjänande sägs man kunna åstadkomma minskat lidande, befrielse för sig själv, erfara tillfredsställelse och ha roligt! Förutom att de båda författarna har utbildning i psykologi och filosofi har de egna erfarenheter som terapeut och politiker. De har också påverkats av olika andliga rörelser och av undervisning i de olika världsreligionerna som alla betonar värdet av att hjälpa andra.

Arbeta med självbilden

Göran Grip, som översatt boken, skriver i sitt förord om utbrändhet. Han menar att boken har en unik angreppspunkt på problemet. Genom att arbeta inifrån sig själv, ta reda på förhoppningar och ambitioner, sin omedvetna rädsla för smärta, sin egen och andras, kan man finna ny styrka.

Själv tycker jag att det som gör boken levande är de många insprängda avsnitten om och av olika hjälpare. Först känns det frustrerande att inte få hjälparna presenterade och en ram

angiven för handlingen. Den döende »bagladyn» i parkregnet och mannen på takkanten med sitt lilla barn i famnen som hotar att kasta ut barnet och sedan hoppa själv anger vidden i spänningen man kan uppleva som hjälpare. Presentation av bakgrundsproblem får vi ofta först i efterhand. Var den du är och gör vad du kan i situationen blir ledstjärnan. Då är det givetvis bra om man kunnat göra upp med sig själv om sina motiv till att hjälpa. Vi kan ha olika behov av att få självuppskattning, erkännande, status, makt, känsla att behövas och av att få känna närhet.

De kriser som kan uppstå i samband med pensionering, arbetslöshet, sjukskrivning m m bottnar nog ofta i att vi tror att vi är den roll som vi ska agera utifrån.

Dock tror jag inte, som författarna hävdar, att alla modeller av självet, positiva och negativa, begränsar vår förmåga att hjälpa. Någon självbild måste vi ju börja arbeta utifrån. Medvetenheten om reflexerna i den, som mötet med andra människor kan ge upphov till, är dock viktigt.

Äkta empati ett skydd

Författarna definierar medkänsla som »kärlekens spontana svar» och medlidande som »en ofrivillig återspeglning av fruktan». Häri ligger nog en del av orsakerna till utbrändhet. Äkta empati bränner inte ut. Rädsla för att förlora kontrollen över en situation och ytterst för att utplånas kan verka självförbrännande.

I avsnittet »Att öppna sig för smärtan» får läsaren genom ett självträningsprogram försöka skära av kopplingen mellan smärta och lidande. Dock ifrågasätter jag författarnas tes att vi själva kan skapa en egen inre miljö helt fri från lidande. Kanske är det bara förutsett den riktiga visheten.

När hjälpsamhet blir en förskönande omskrivning för lydnad och medgörlighet, tränad från barnsben, hamnar vi lätt i »hjälpfängelset». Om utbildning dessutom leder till att vi blir »Det vi vet» kan vi frestas att utöva makt. En plötslig patienterfarenhet kan träna oss i förmågan att vara hjälplös. Författarna menar att hjälpsamhet ytterst bör handla om att lära sig ge vidare av kun-

skap och kärlek. Hjälpen har då blivit samarbete.

För mig känns boken inte unik, men den är ändå läsvärd. •

Läkemedels- boken 97/98 – en svensk Merck manual?

Läkemedelsboken 97/98. 1 053 sidor. Stockholm: Apoteksbolaget, 1997. Pris ca 300 kr. ISBN 91-85574-40-6.

Recensent: distriktsläkare Anders Överby, läkarstationen, Koppom.

I denna upplaga av Läkemedelsboken finns nya kapitel om bl a alternativmedicin, övervikt, myasthenia gravis, multipel skleros och nack-axelbesvär. Den senaste läkemedelsreformen och »Vad säger patienten» belyses också i särskilda kapitel.

Många guldskor

Det är gott om guldskor i Läkemedelsboken. Insulinbehandling vid sockersjuka (Dan Andersson och Christian Berne) är ett utmärkt avsnitt där det finns en tabell med alla insulin-sorter och deras effekt kopplad till tiden. Här ges också direkta doseringsinstruktioner för insättning av insulin. Det är mycket bra att hypertoniavsnittet (Peter Engfeldt och Jan Östergren) innehåller en tabell över kalciumantagonisternas hjärt-kärl effekter. Som sig bör anser författarna att diuretika och betablockerare är förstahandspreparat.

Tabell över läkemedelsdosering

Ett synnerligen användbart avsnitt är den flersidiga tabellen över dosering av läkemedel vid njursvikt (Ingegerd Odar-Cederlöf). Nomogrammet för beräkning av kreatininclearance, utgående från vikt, ålder och serumkreatinin, borde vara rutin att använda på äldre personer! I demenskapitlet (Matti Viitanen) ingår en tabell över hur psykiska symtom (aggressivitet, konfusion, ångest osv) skall behandlas.

Vid behandling av epilepsi hos vuxna (Torbjörn Tomson) är förstahandspreparaten oftast karbamazepin (partiella anfall) respektive valproat (primärt generaliserade anfall). Det är

bara vid vissa former av partiella anfall, där en snabb effekt krävs, som det är aktuellt att genast starta med fenytin.

Alltför omfattande

Ovan listas således några av de många guldkornen i Läke-medelsboken. Den raka motsatsen, dvs bottenapp, vill jag inte påstå att det finns men jag undrar om redaktionen hört talas om ordspråket »In der Begrenzung zeigt sich der Meister»? I boken avhandlas för flera sjukdomar epidemiologi, etiologi, diagnostik mm. Enligt förordet skall skriften belysa läkemedelsbehandling vid våra vanligaste sjukdomar, men med den nuvarande uppläggnen liknar boken i stället en svensk version av Merck manual för dessa åkommor! Det medicinska innehållet är visserligen av hög klass, men bokens omfång (över tusen sidor) och typografi känns jobbiga när man under den sedvanliga tidsbristen skall ta fram en uppgift om läkemedelsbehandling.

Vissa avsnitt borde strykas

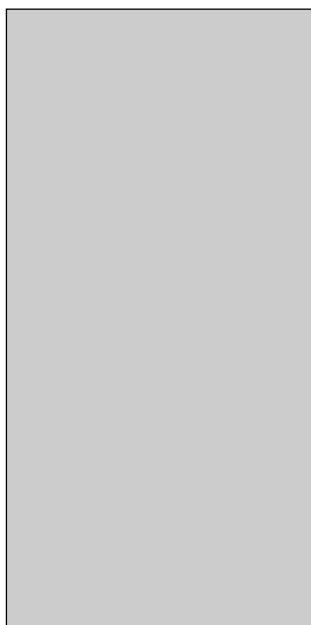
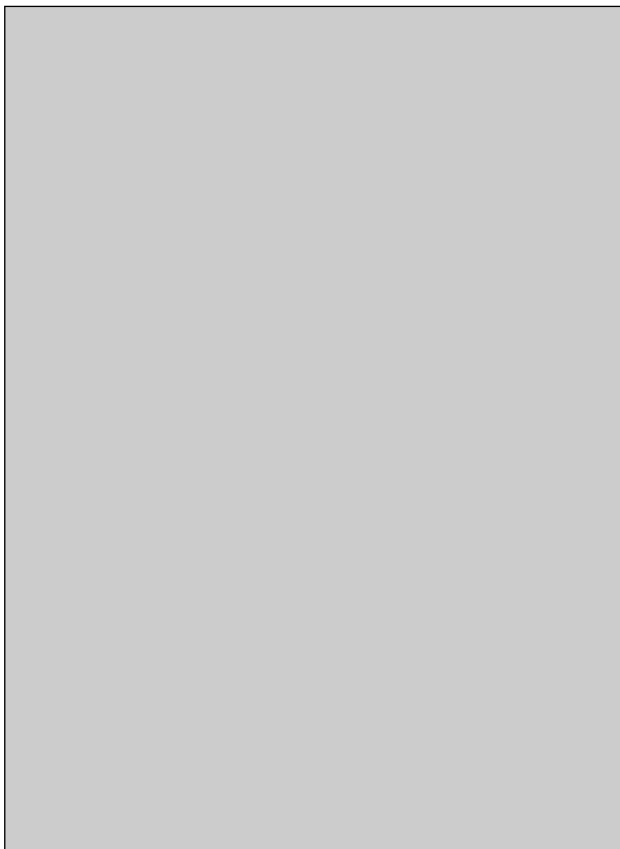
Läkemedelsboken skulle bli bättre om vissa avsnitt (epidemiologi osv) rensades bort. Preparatbeskrivningarna kunde bli tydligare om man där satte mer på typografiska finesser såsom fetstil, understrykningar och fler tabeller. Det finns bra kapitel (egenvård m m) som bör utgå, eftersom de är perifera för den som skall välja rätt läkemedel. Bokens omfång blir också mindre om självklarheter och allmän utfyllnad avlägsnas: »Behandlingen bör, som alltid, i första hand inriktas mot orsaken till arytmin», »Specialiserade mottagningar och läkare med särskilt intresse för osteoporos finns nu på många håll i landet...»

Målgruppen för Läke-medelsboken är i första hand läkare i öppen vård och läkare under utbildning. Kan det vara så att målgruppen är för bred och att boken därför blir alltför omfattande? För specialister i öppen vård behövs en ökad stringens och bättre typografi om man skall hinna leta efter riktlinjer för farmakoterapi.

Bra kan bli bättre

Sammanfattningsvis finns det från rent medicinsk synpunkt mycket som är bra i Läke-medelsboken. Den skulle dock kunna bli ännu bättre genom en större redaktionell insats. •

NYA BÖCKER

Boken »Ett steg i sänder» är rikligt illustrerad med fotografier och teckningar. Här är en målning gjord av en autistisk pojke, som beskrivs i boken. Det var en av de första figurerna som pojken gestaltade, och det skedde efter att han sett en film.

Bus och skoj en genväg till kontakt vid autism

Berit Åstrand. **Ett steg i sänder. En kommunikationsmodell inspirerad av Sherbornes »Relation play» vid autism och andra kommunikationsstörningar.** 152 sidor. Umeå: SIH Läromedel, 1997. Pris ca 200 kr. ISBN 91-7838-436-2.

Recensent: överläkare Henning Beier, psykosvården, psykiatriska klinikerna, Jönköping.

Få områden har plågats med så många godtyckliga behandlingsmodeller som autism hos barn. Ibland har dessa varit rent av skadliga, och det är därför med en reflektorisk skepsis jag öppnar Berit Åstrands bok. Det dröjer dock inte länge förrän min skepsis till största delen avtar.

Här är inte en ny metod för att bota autism. Författaren är klädsamt blygsam i sin ambi-

tionsnivå. Målet är att öka de autistiska barnens välbefinnande och därigenom ge dem ökade möjligheter till kommunikation och samspel.

Rörelse- och samspeleövningar

Metoden som används består av strukturerade övningar som bygger på rörelser och samspel, och det finns gott om fotografier och ritningar som illustrerar dessa olika övningar.

Övningarna bygger på teorier om rörelser som utvecklats bl a av Veronica Sherborne och Rudolph Laban. Och det är på denna punkt som min skepsis kvarstår: är detta teorier med grund i vetenskap?

Inga nya teorier lanseras

Hur som helst är det kanske inte så viktigt, för man lanserar inte nya teorier om autism utan respekterar både den vedertagna uppfattningen av autism som en neurobiologisk störning och de pedagogiska riktlinjer som under många år arbetats fram.

Sherbornes metod kan således utan problem kombineras med TEACCH-metodik eller andra former för dokumenterade behandlingsmetoder.

Motoriska övningar för välbefinnandet

Motoriska störningar är centrala vid autism, och motoriska övningar är av den anledningen säkert av stort värde. Berit Åstrands bok kan möjligen bidra till att dessa aktiviteter får högre prioritet i undervisningen.

Många av övningarna läggs också upp på bus och skoj. Och som alla med erfarenhet av autism vet är det gärna genom bus man får kontakt med barnet.

Framgångsrika fall beskrivs

Boken är en rapport från »Kristina-projektet», och ett antal fall från detta projekt presenteras. Fallbeskrivningar är ju alltid problematiska i detta sammanhang, för man vet aldrig om framgångarna orsakades av behandlingen eller av något annat.

Sakkunskapen får ta ställning

Hur som helst kommer jag att lämna mitt exemplar av boken vidare till min dotters personliga assistent, som får ta ställning till om hon tycker att det här är intressant för Ditte och henne. •